

Homolová, Kristýna. *Hasiči v antropocénu – proměny v krocení živelů*. Praha, 2024. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, SP Sociální a kulturní ekologie.

Vedoucí: Bob Kuřík, Ph.D.

Oponentka: Markéta Zandlová, Ph.D.

Práce Kristýny Homolové je příspěvkem do současné společenskovední debaty o lokálních dopadech klimatické krize a reakcích různých segmentů české společnosti na postupně stále viditelnější proměny životního prostředí. Studentka se ve své práci pokusila vybadat, jak se pod vlivem klimatické změny mění svět profesionálních hasičů a jejich dovednosti, a jaké „proměny v krocení přírodních živelů“ a v porozumění těmto „živlům“ lze mezi hasiči sledovat. Hlavní výzkumné otázky formulovala takto: 1) *Jak se mění dovednost v krocení přírodních živelů (oheň, voda, země, vzduch) optikou hasičů v antropogenní klimatické krizi?* 2) *Mění se při tom i rozumění přírodním živelům optikou hasičů v klimatické krizi?*; a přidala podotázku: 3) *Jaký je každodenní život hasičů na hasičské stanici (v Jindřichově Hradci)?* (s. 14).

Je evidentní, že jí téma velice zaujalo a že kromě touhy porozumět danému jevu byla vedena i potřebou rozšířit povědomí o tom, že dopady klimatické krize jsou všudypřítomné a je možné o nich podávat zprávu i skrze výzkum nejrůznějších zdánlivě málo souvisejících lidských aktivit a zkušeností. Toto zaujetí je velice sympatické a hodné ocenění.

Struktura práce je přehledná a má všechny standardní části; naopak od nejčastějšího modelu absolventských prací nemá samostatnou kapitolu, věnovanou teoretickému ukotvení, ale teoretické koncepty jsou v textu představeny průběžně v analytické části, což je zcela v pořádku a toku textu to prospívá.

Kristýna Homolová vyšla z popisu každodenního provozu konkrétní hasičské stanice, který opřela o zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory. Následně se pokusila (především na základě rozhovorů) identifikovat, zda a jak se proměňuje práce hasičů v kontextu narůstajících dopadů změny klimatu. Podívala se rovněž na to, jestli se téma klimatické změny objevuje v širším diskurzu hasičského sboru a za tím účelem analyzovala měsíčník 112 – odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva. Všechny uvedené metodologické postupy jsou zvládnuté, metody jsou přiměřené, práce s daty transparentní, také etika a reflexe vlastní pozice ve výzkumu je v pořádku.

K metodologii mám jen drobné připomínky. První z nich je zdánlivě formulační, ale ve skutečnosti souvisí s etnografickou reflexivitou a epistemologií - “data” se tvoří, nesbírají (s. 15). V popisu kódování na s. 17 autorka píše, že využívala převážně deduktivní kódy. Pokud tomu tak bylo, měla by pro tento postup argumentovat, deduktivní kódy v práci uvést a vysvětlit, jak je vytvořila – a protože v práci nejsou (naopak od induktivních, které jsou v příloze č. 1), *prosím o vysvětlení postupu u obhajoby*. Tabulka na s. 30 shrnuje výsledky obsahové analýzy měsíčníků 112 – není jasné, co udává vertikální osa; předpokládám, že počet článků,

keré na dané téma v příslušných letech vyšly, ale to by mělo být explicitně uvedeno (tím spíše, že se jedná o velice nízká čísla od jedné do pěti).

Analytická část, propojená s výkladem teoretických konceptů, je převážně popisná. Určitě chci vyzdvihnout dobrou volbu citací z rozhovorů, vhodné využití zápisů z terénního deníku, stejně jako doprovodné snímky. Autorce se podařilo živě zpřítomnit prostředí hasičské stanice, kde prováděla svůj zúčastněný výzkum. Pro výklad hasičské praxe a práce hasičů se zkušeností, informacemi, vnějšími regulacemi atd. autorka pěkně využila koncept *discipline* M. Foucaulta a koncepty *métis a techné* J. C. Scotta. K tomu si našla i další vhodnou literaturu, kterou dobře propojila se svými daty (Berning et. al, Desmond aj.). Analyticky je tato část nejpodatřejší.

Ohledávání klíčové otázky diplomové práce, tedy aktérské reflexe dopadů klimatické změny na hasičskou praxi a případné proměny chápání přírodních živlů v kontextu klimatické krize, je ale z hlediska analýzy a interpretací dat poněkud slabší. Téma (klimatická krize) z textu často zcela mizí, nebo je přítomno spíše implicitně nebo okrajově. Teoretizace není úplně přesvědčivá, viz např. zkratkovité analytické závěry v kap. 2.1.1. „*Vztah hasič – oheň*“, kde autorka popisuje, že hasiči zastávají heslo „*oheň je dobrý sluha, ale špatný pán*“ a na citacích z rozhovorů ilustruje tento dvojaký vztah. Na základě ukázek (a vlastně i samotného hesla) by bylo jistě možné usuzovat na antropomorfizaci ohně, ovšem aby šlo skutečně o interpretaci z více-než-lidské perspektivy, o kterou se autorka pokouší (např. „*Optikou kin-centrického vnímání bychom mohli interpretovat i vztah hasič – oheň, kdy jsou si vzájemně zodpovědní za přežití obou.*“, s. 25), nestačí předložit jen toto heslo a uvedené ukázky. K takové interpretaci nenabízí autorka ani dostatek dat, ani dostatečně důslednou, komplexní a jemnou analýzu.

V práci je zmíněn také koncept pomalého násilí (Nixon 2011), nebo výklad Rizikové společnosti U. Becka, ovšem ačkoli tyto s tématem klimatické změny souvisí, přímo pro analýzu vytvořených dat využity nebyly.

Z hlediska odpovědí na klíčové výzkumné otázky se tedy Kristýna Homolová zastavila spíše na úrovni popisu. I ten je ale zajímavý, byť poznatky nejsou úplně překvapivé. Postupně se v textu dozvídáme, že hasičům současné klimatické podmínky, především čtenější výskyt extrémních jevů, ztěžují předvídání míry rizika i průběhu událostí, u nichž zasahují, a komplikují jim využití jejich dosavadních znalostí i zkušeností („*métis*“). Tím pádem pracují s větší nejistotou. Za nejzajímavější poznatek, který je současně velice charakteristický pro řadu výzkumů vnímání dopadů klimatické změny/krize na lokální úrovni (zemědělci, vodohospodáři, rybáři, zahrádkáři, běžní obyvatelé...), považuji toto konstatování: „*Při mém výzkumu jsem přišla na to, že /hasiči/ obecně o klimatické změně mluví, ale v případě jejich práce si většinou příčinu mimořádné události s klimatickou změnou nespojují (s. 71)... sami hasiči nejsou přesvědčeni o tom, že by k tématu klimatické změny měli co říci.*“ (s. 72). Autorka bohužel pro vysvětlení používá poněkud nešťastně koncept NIMBY, který ovšem reflektuje zcela jiné situace (v nejširším smyslu neochotu aktérů k realizaci změn - především výstavby, ale v tomto kontextu by to mohla být i adaptační opatření - které by mohly přílišnou blízkostí potenciálně narušit jejich komfort, majetek či bezpečí).

Pro obhajobu bych tedy ráda paní kolegyni požádala, zda by se mohla pokusit tento rozpor mezi zkušeností, věděním o klimatické změně a její reflexí v konkrétních (mimořádných) událostech nějak interpretovat. Jak si vysvětluje, ideálně na základě dat ze svého výzkumu a odborné literatury, že i když sami hasiči nahlížejí, že se čím dál obtížněji mohou spolehnout na

své komplexní znalosti typu *métis*, a i když komentují, že se mění charakter ročních období, což jim komplikuje možnost předvídat, nevztáhnou tyto bezprostřední zkušenosti ke klimatické krizi, o které vědí?

Druhá otázka vychází z metodologické části, kde autorka zmiňuje, že záměrně vybírala osoby pro rozhovory tak, aby měly různě dlouhou zkušenost z práce ve sboru. Odrazila se v odpovědích nějak délka „požárnické praxe“?

Po formální stránce je práce standardní, má všechny potřebné náležitosti. Obsahuje určité množství gramatických chyb (velice nešťastně už hned v poděkování a abstraktu), ovšem na druhou stranu autorka správně cituje a odkazuje, což není zdaleka běžné. Sympatické jsou doprovodné fotografie. Přílohy dodávají práci na transparentnosti (seznam analytických kódů, otázky do rozhovoru). Seznam literatury je dostačující, ačkoli pro odpověď na hlavní výzkumné otázky by možná bylo vhodné mít k ruce další literaturu, která by se zaměřovala právě na analýzu ne/viditelnosti klimatické krize v každodennosti.

Celkově práce přináší zdařilý vhled do hasičské praxe a do jejích proměn, které jsou důsledkem dopadů klimatické krize. O něco méně tyto proměny a jejich reflexi samotnými hasiči interpretuje. Diplomovou práci Kristýny Homolové tedy určitě doporučuji k obhajobě a na základě výše uvedeného ji hodnotím jako **velmi dobrou**.

Známkové a bodové hodnocení: 14 bodů - velmi dobře

Brandýs nad Labem, 26.8.2024

Markéta Zandlová